

BRÄNNANDE FRÅGOR

Ett nytt försvar

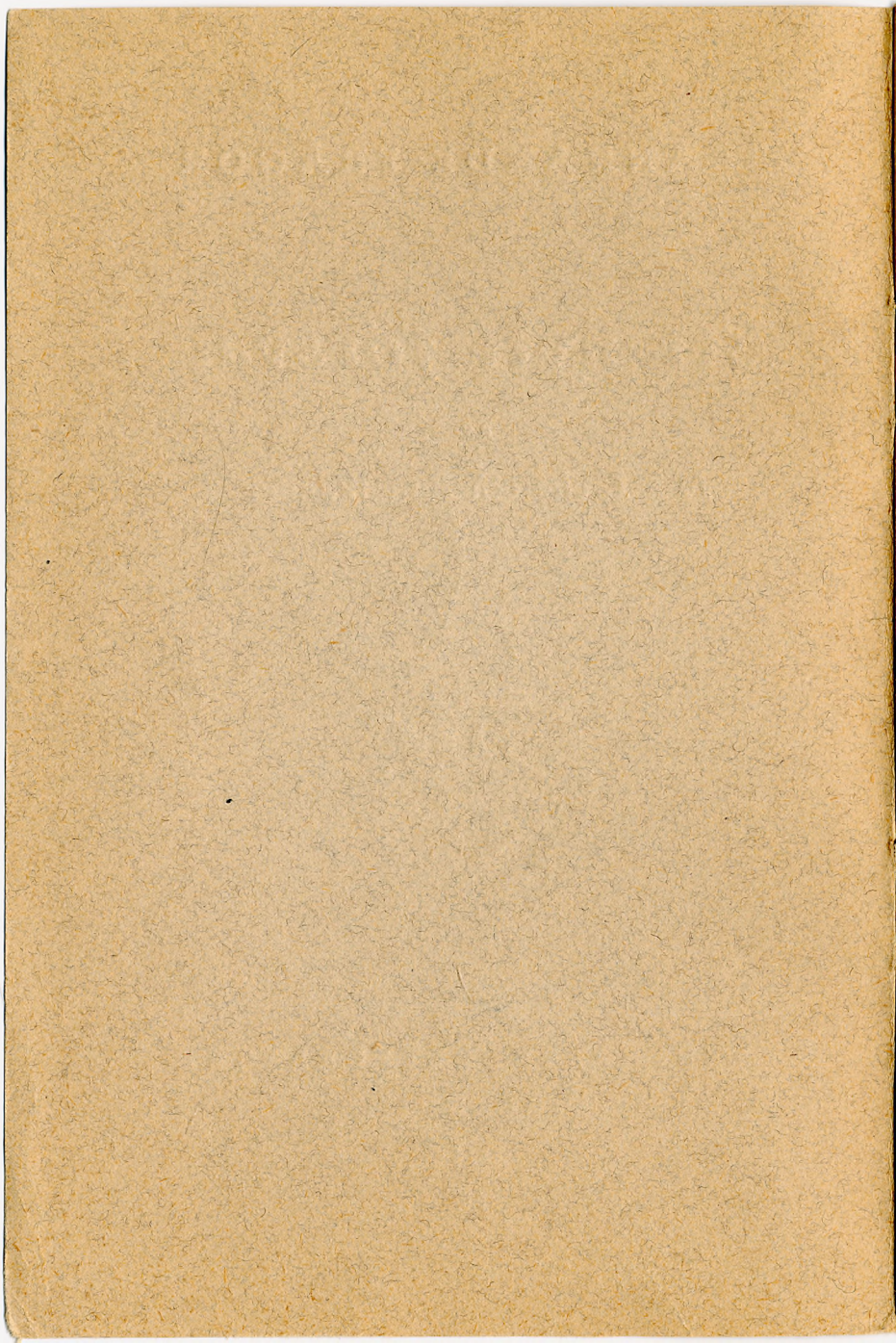
av

Mia Leche och Elin Wägner

SVENSKA ANDELSFÖRLAGET
STOCKHOLM

1924

BRÄNNANDE FRÅGOR

Ett nytt försvar

av

MIA LECHE

och

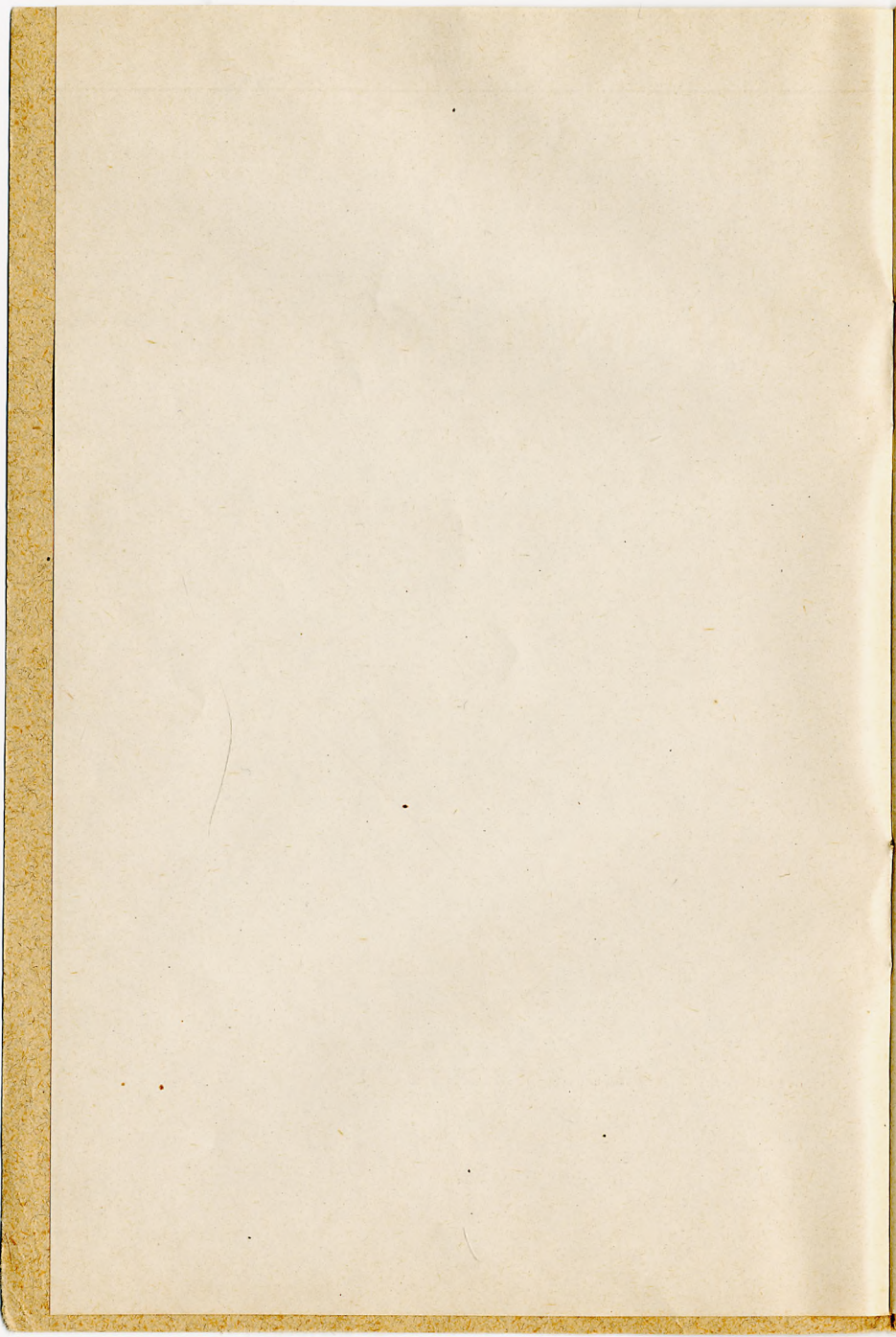
ELIN WAGNER

SVENSKA ANDELSPÖRLAGET

STOCKHOLM

1925

B R Ä N N A N D E F R Å G O R

Ett nytt försvar

Av

MIA LECHE

och

ELIN WÄGNER

STOCKHOLM
SVENSKA ANDELSFÖRLAGET
STOCKHOLM

1924

BRÄNNANDE FRÅGOR

Ett nytt försvar

Av

MILJECHE

och

ELIN WÄGNER

STOCKHOLM

SVENSKA TRYCKERI A.-B. THULES

STOCKHOLM

1924

242414

FÖRORD.

I denna del av skriftserien Brännande frågor har sammanförts uppsatser av fru *Mia Leche* och fru *Elin Wägner*, behandlande spörsmålet om *Ett nytt försvar* från olika synpunkter. Det är vår förhoppning, att medlemmarna av Frisinnade Kvinnors Riksförbund såväl som andra för tidens frågor intresserade skola finna de båda framställningarna var på sitt sätt klarläggande och användbara vid gemensamma överläggningar i den stora frågan vad vi som sammanslutning och enskilda kunna göra för att bekämpa och utrota kriget och befrämja freden.

Stockholm den 17 juni 1924.

*Verkställande utskottet av Frisinnade Kvinnors
Riksförbund.*

I denna del av skriftserien Brinnande frågor har sammankörts uppsatser av fru Miss Laché och fru Ellen Högner, behandlande spörsmålet om En nytt förvar från olika synpunkter. Det är vår förhoppning, att medlemmarna av Frisinnade Kvinnors Riksförbund såväl som andra för tidens frågor intresserade skola finna de båda framställningarna var på sitt sätt klargörande och användbara vid människans övertägnar i den stora frågan vad vi som sammanslutning och enskilda kunna göra för att bekämpa och utrota kriget och belätnja freden.

Stockholm den 17 juni 1924.

Friskollande utskottet av Frisinnade Kvinnors Riksförbund.

PACIFISTISK ORIENTERING

Av MIA LECHE.

Försvarsfrågans psykologiska atmosfär.

EN KÄNSLA av hemlöshet och osäkerhet härskade i det pacifistiska lägret under försvarsdiskussionen. En fråga, som för de frisinnade kvinnorna med deras starka tendenser åt en radikal avrustning uppställer sig såsom i hög grad brännande, är denna: Åt vilket håll skola vi orientera oss, var höra vi hemma i dessa brytningstider, då vi, till följd av erfarenhetens lärdom vägra tro på rustningarnas förmåga att garantera freden, och då vi ej heller våga fullt förlita oss på det svaga redskap för en internationell rättsordning, som skapats i och med Nationernas Förbund.

Pacifismen befinner sig i lågkonjunktur, låt oss ärligt erkänna det. Gå på ett liberalt möte i försvarsfrågan och det skall slå er hur man skjuter åt sidan den på längre sikt ställda internationella fredspolitik för den allt uppslukande frågan om det nationella försvaret. Ännu för en tre fyra år sedan, när Nationernas Förbund skymtade som en ljusstrimma vid horisonten, kunde man få höra ledande liberala politici karaktärisera sig själva med benämningen "vi pacifister". Sedan dess har baissen oavbrutet fortgått, och vi känna nog alla att orden "vi pacifister" inte just nu skulle ha någon särskilt förförisk klang såsom partibeteckning i en valrörelse. Man väljer nu utvägen att betyga sin freds- och försvarskärlek i samma andedrag, utan komma, tankestreck eller andra skiljetecken. Det måste dock sägas, att

medan man talar i timmar om vad man ämnar göra för försvaret, så ger man mycket flyktiga antydningar om de ansträngningar man är beredd att göra för freden.

Kännetecknande för denna vår försvarsdiskussion är den dualism, som från alla håll framhäves mellan individens och samhällets fredsvilja. Inte endast liberalerna, utan även högermännen, ända ned till de mest nationalistiskt sinnade militärerna fastslå offentligt, att de såsom individer äro brinnande fredsvänner. Men varje talare, som med hjärtat uppfyllt av kärlek till freden pläderar för ett starkt försvar, drar ett tjockt streck mellan sig själv och den övriga mänskligheten. "Världen är ond", säger han, eller "så länge världen är som den är..." och summan av alltsamman blir att den fredsälskande individen finner att den krigiska totalitet, som kallas mänskligheten, ändock är bäst betjänt med att väpna sig till tänderna.

Men inte för att slåss, så bli vi lärda, utan för att försvara oss, behöva vi vårt militärväsen. Med den onda världen, som är sådan den är och aldrig kan bli bättre, menar man snart sagt hela mänskligheten, bara icke vårt lilla land. Det hör till den nuvarande försvarsdialektiken, från vilket håll den än kommer, att framhålla svenskarna som ett pacifistiskt folk. Intet påstående kan vara mera farligt och missvisande, än att den geografiska litenhet och materiella svaghet, som vid flera tillfällen gjort fredens dygd till en politisk nödvändighet för vårt land, skulle ha utrotat den krigaranda som dominerat hela vår historia och som genomsyrat vår nationalkaraktär under århundraden. Ha vi icke sett — så sent som under de decennier vilka inlett detta sekel — att varje gång det för Sverige funnits möjlighet att *välja* krig eller fred, så har denna krigets anda gjort

sig bred, hetsat upp folkopinionen och åstadkommit en massa ofog?

Världskriget borde ha lärt oss att distinktionen mellan begreppen anfallskrig och försvarskrig ofta är en farlig lek med ord. Var icke Tysklands deltagande i världskriget *nationellt* sett ett försvarskrig, var icke Englands uppslutning på ententens sida en handling av ridderlighet och rättvisa, ha icke alla krig, som förts, haft det etiska berättigande, som kunnat på ett tillfredsställande sätt motivera dem, åtminstone i det egna folkets ögon? Inte ens den till internationalism organiserade arbetarklassen visade sig i de stora kulturländerna utgöra någon fredsgaranti, när nationalismens bestickande trumvirvlar ljödo.

Vad vårt land beträffar skall man vara bra glömsk av närliggande händelser för att, så som nu ideligen sker, fastslå att den anda som vill krig är utdöd hos vårt folk. Tack vare ansvarsmedvetna regeringar sluppo vi krig med Norge 1905, vi sluppo "sluta upp på Tysklands sida" i världskriget, vi sluppo att, åtminstone officiellt, blanda oss i det finska inbördeskriget. Men vem minns icke de orgier i chauvinism, som vid alla dessa tillfällen firades, vem minns icke den hetsjakt, som fördes mot de statsmän, vilka till allt pris ville bevara freden, vem minns icke det angivarsystem och den groteska förtalskampanj om hemliga handlingar o. d., som förgiftade vårt politiska liv vid tiden omkring världskrigets utbrott?

De, som i den aktuella försvarsdebatten fastslå som ett axiom, att svenskarna äro ett pacifistiskt folk, visa sig ha ett mycket dåligt minne. Krigarlynnet har visserligen under mer än ett århundrade alltid blivit kväst och måst draga in tentaklerna efter åtskilligt morrande och oväsen, men vem kan garantera att vi alltid skola ha regeringar beredda att

offra ögonblickets popularitet hos den opinionsbildande allmänheten för att bevara freden?

Den som tvivlar på att nationalismen från 1914 har några rötter i samtidens politiska liv, bör läsa det "försvarsnummer", som i dagarna utgivits av Sveriges nationella ungdomsförbund. Icke isolerad men i fullkomligt homogen inramning finner man där önskemål som detta: "Sätt åter Konungen i stånd att upprätta svenskt kungadöme! Återställ till liv och kraft den av partihövdingarna bortvräkt, fast ännu lagligen gällande bestämmelsen i regeringsformen, att *Konungen* (ej någon partichef) till medlem av statsrådet kallar kunniga, erfarna, redliga och allmänt aktade män."

Rojalism är ofta liktydlig med chauvinism. Realiserades dylika ungdomsideal — och vilken ungdom arbetar ej på att dess ideal skola förverkligas? — då skulle måhända snart händelsernas språk visa om det svenska folket i själva verket är så pacifistiskt som man nu från alla håll vill göra gällande.

När man här hos oss talar om ett eventuellt krig betecknar man i allmänhet motparten som en lömsk inkräktare, vilken om natten smyger sig på en fredlig sovande för att slå ihjäl honom och stjäla hans tillhörigheter. Man använder också regelbundet den patetiska bilden om mannen, som, glömsk av alla fredsinstinkter, spontant rycker bössan från vägen för att skydda hustru och barn, när han ser dem hotade. Däremot talar man påfallande litet om den *vanligaste* formen av krig, de krig, som kan göras upp av militärer, diplomater och affärsmän, de krig, som äro resultatet av underhandlingar och intressekombinationer, som komma till därför att det syns respektive makthavande klokast och mest inbringande att ej "stå utanför". För en liten stat kan det sålunda te sig förmånligast att hjälpa en stormakt, på samma sätt som en liten pojke ger sig in i ett slags-

mål på en stor kamrats sida av fruktan för att han skulle få ännu mera smörj om han låte bli. Det var det resonemanget, som på många håll fördes hos oss kort efter världskrigets utbrott, och det råder intet tvivel om, att hade krigets förespråkare fått sin vilja fram, så hade de också varit karlar att klargöra för den oinvigde, att han måste slåss för att hans hustru och barn hotades av ogärningsmän. Så kameleontartat skiftande, så löst till sin konsistens är nämligen det intressekomplex, ur vilket ett krig framgår, att ledarna med lätthet i hägnen av den nationella isoleringen kunna framställa *varje* krig som en tvingande nödvändighet. Ingenting är mera lömskt än krigshetsens taktik, draperad i fosterlandskärlekens dialektik. Ingenting är lättare än att, när jordmånen är beredd, mobilisera tapperheten, oegennyttan, offerviljan gentemot fegheten och egoismen = pacifismen.

De som nu, ofta med bortseende från de psykologiska faktorerna, diskutera vårt försvarsväsen, som om Sveriges väl och ve hängde på övningstidens längd, på kavalleriets vara eller icke vara och på flottans och flygvapnets inbördes förhållande till varandra, böra ha klart för sig att så länge vi ha kvar ett försvarsväsen efter det gamla mönstret, så behålla vi också den gamla krigarandan, d. v. s. en illusionernas lek med farliga tillfälligheter. — —

*

*

*

Nationernas förbund och det nationella försvaret.

JAG HAR fattat denna uppgift så, att man önskat ett klagörande av huru den pacifistiska ståndpunkten kan tänkas förenlig med bibehållandet av ett nationellt försvar. Min uppgift skulle då vara att, mot den förut skisserade psykologiska bakgrunden ange de önskemål och arbetsuppgifter, av såväl internationell som nationell natur, vilka Frisinnade Kvinnor som organisation betraktad i detta hänseende synes böra omfatta.

Det är härmed sagt, att jag ej kommer att sysselsätta mig med *den* pacifistiska åskådning, som *icke* låter sig förenas med bibehållandet av ett militärt försvar. Den "kompromissfria pacifismen" har inom Riksförbundet andra förespråkare och företrädes i denna broschyr av fru Elin Wägner. Men det förefaller mig knappast som om tiden vore mogen att taga upp den som en programpunkt i en aktuell politisk arbetsordning. Icke så, som vi ej borde bevilja denna åskådning full tros- och handlingsfrihet, men i ett radikalt kvinnoprogram borde den knappast för närvarande göras till dogm. Vi kunna utgå ifrån att varhelst en kvinna verkligen är frisinad, där är hon också fredsvän. Vad som sedan skiljer är endast krusningen på ytan, eller rättare sagt, skiftningar i temperamentet. Olikheterna äro identiska med dem som alltid existera mellan människor som ha mera bråttom och dem som ha mindre bråttom. Det är väglängden som divergerar, inte det mål som skall uppnås.

Ett är emellertid säkert. Hos ingen kategori av de kvinnor som omfatta en liberal grundåskådning åtnjuter det nuvarande försvarssystemet förtroende och sympati. Och det som är ägnat att inge bekym-

mer är, att den nya försvarsorganisation, som hägrar i ett icke alltför avlägset fjärran, i allt väsentligt tycks bära den gamlas drag — åtminstone om man betraktar den från en utgångspunkt, där man ej förmår göra det till en hjärtesak huruvida vi få fyra, fem eller sex arméfördelningar. Den pacifist som ej vill eller vågar driva satsen att Sverige skulle vara initiativtagare när det gäller avrustning, utan som anser sig böra gå med på den form av försvar, som kräves för att värna vår neutralitet, kan uppnå fred med sitt eget samvete endast genom att anknyta det nationella försvaret till Nationernas förbunds verksamhet.

Nationernas förbund är visserligen intet gott papper i den svenska opinionen. Denna opinion har under loppet av fyra år handskats med förbundet så som vissa naturfolk handskas med de gudar de själva förfärdigat: när de troende ej få sina önskningar uppfyllda slå de sönder gudarna. För ett civiliserat betraktelsesätt är denna åtgärd lika förnuftig som att riva ned en kyrka därför att där hålles dåliga predikningar.

Nationernas förbund är ett tempel som genialiska människotankar rest åt sina gudar. När månglarna intränga där för att driva handel är det endast de fåvitska som yrka på att templet skall rivras — de visa inrikta sig på att driva ut månglarna.

Att göra folkförbundet till det rättens tempel det var avsett att bli, framstår som freds rörelsens främsta uppgift — en uppgift som efter vad jag längre fram skall söka visa, gott låter sig förenas med bibehållande av ett nationellt försvar.

Ett lands inrikespolitik är därvid av den allra största betydelse, ity att den ofelbart återverkar på folkförbundet. Varje medborgare som lägger sin sedel i valurnan begär en handling, som i sina yttersta konsekvenser kan influera på Nationernas

förbund. Denna sammanslutning är nämligen, som så ofta framhållits, ingen organisation utrustad med egen maktfullkomlighet, ingen stat över staterna, utan ett internationellt forum dit varje ombud kommer med instruktioner från sin regering. Nationalistiska regeringar betyda en praktisk och egennyttig folkförbundspolitik — vi ha redan alltför ofta sett exempel på huru vissa staters tillfälliga maktställning lyckats göra förbundets verksamhet till en fullkomlig parodi. De länder däremot, som sträva att frigöra sig från klassegoism och imperialistiska tendenser, tillföra folkförbundet oskattbara värden — tyvärr måste man dock beklaga, att företeelsen än så länge är så pass isolerad att värdet blivit av tämligen platonisk natur.

Den mest och oftast påtalande svagheten hos folkförbundet har varit dess bristande universalitet. Att Amerika, Tyskland och Ryssland stå utanför har naturligtvis minskat förbundets effektivitet. Förenta staternas medverkan skulle givetvis ha förlänat det samma en helt annan styrka och maktställning. Endast i förbigående skall här nämnas som ett glädjande faktum, att det första försök som på internationell väg gjorts för att få Förenta staterna med i Nationernas förbund har utgått från kvinnohåll — det är från kvinnornas fredsförbunds kongress i Washington, som hölls i maj detta år.

Det är inte för att Nationernas förbund är fullkomligt, utan för att det ofullkomligt, som vi måste arbeta för det. När vi fredsvänner vilja hålla på just *denna* internationella organisation i stället för att söka idealet på annat håll, så ligger ett av skälen däri, att förbundets stadgar — förbundsakten — efter fyra års nötning i väsentliga delar visat sig motsvara de krav, som kunna ställas på en effektiv internationell rättsordning. Ville staterna endast strikt följa dessa stadgar, funnes ej anledning klaga.

Ett annat skäl till förtröstan på Nationernas förbunds framtid ligger däri, att det trots sin skröplighet verkligen visat sig vara en *fredsgaranti*. När två krigiska stater, vars ombud sitta i Nationernas förbund, hota att drabba samman, så finns det alltid tillräckligt många av deras kolleger, som ha ett ideellt eller materiellt intresse av att katastrofen avvärjes. Detta visade sig t. ex. förra hösten i konflikten mellan Italien och Grekland — det gick si och så med rättvisan, eftersom underhandlingarna utmynnade i att Grekland måste betala ett avsevärt skadeståndsbelopp för ett obevisat brott; men kriget med alla de vådor det kunnat medföra för det utpinade Europa blev dock avstyrt.

I Nationernas förbund äga vi alltså sedan fyra år tillbaka en sammanslutning, som omfattar 54 länder med en grundlag som visat sig hålla måttet; en permanent domstol, som skall avgöra tvister mellan staterna, en internationell arbetsbyrå med en budget på 8 millioner, ett organ för kolonialländernas förvaltning, en byrå för intellektuellt samarbete, samt, såsom centrum för det hela, sekretariatet i Genève, ett ämbetsverk med 300 anställda. Detta är alltså den yttre formen — det återstår ännu att få se denna imponerande skapelse fylld av det levande innehåll som det endast kan få genom regeringar och ombud, som avsvurit den nationalistiska intressepolitiken, samt först och sist genom en intresserad och verksam folkopinion i alla länder.

En fråga som man ofta hör framställd är denna: *vad innebär Sveriges medlemskap i Nationernas förbund, vilka fordringar ställas på en stat som inträtt i denna sammanslutning?*

Villkoren äro i korta drag dessa: När riksdagen år 1920 beslöt Sveriges inträde i folkförbundet innebär detta att vårt land åtminstone på papperet uppgav sin neutralitet. Artikel 16 i förbundsakten

anger en viktig del av våra skyldigheter med orden: "Om medlem av förbundet griper till krig skall ifrågavarande stat anses därigenom ipso facto ha begått en krigshandling emot samtliga övriga medlemmar av förbundet. Dessa förbinda sig att omedelbart avbryta alla handels- och affärsförbindelser med den fördragsbrytande staten, att förbjuda alla förbindelser mellan sina medborgare och medborgarna i ifrågavarande stat samt att förhindra alla affärs-, handels- och personliga förbindelser mellan denna stats medborgare och medborgarna i varje annan stat, oberoende därav, huruvida den tillhör förbundet eller icke."

Medlemskapet i N. F. förpliktigar på sätt och vis till att ha ett nationellt försvar. Nationernas förbunds råd skall nämligen, om ett krigiskt angrepp äger rum, råda de närmast intresserade regeringarna vilken militärstyrka de böra använda och vilka åtgärder de överhuvud taget skola vidtaga för att uppfylla de skyldigheter till vilka medlemskap i folkförbundet förbinder. Denna anvisning får dock ej uppfattas som en befallning. Vi äro icke genom Nationernas förbund *skyldiga* deltaga i krig, i varje fall har skyldigheten en snarast "moralisk" karaktär. Vad vi däremot under alla förhållanden äro skyldiga till, är att, såsom artikel 16 uttrycker, avbryta alla förbindelser med den fördragsbrytande parten samt lämna fri passage åt de militära styrkor förbundet skickar. Hotet om en allmän ekonomisk blockad anses vara förbundets starkaste kampmedel gentemot en felande stat.

För att förverkliga Nationernas förbunds egentliga och mest väsentliga syfte har bland annat tillsatts ett utskott — det s. k. avrustningsutskottet, där under de gångna åren herr Branting varit medlem — som speciellt är sysselsatt med att få till stånd en nedskrivning av krigsberedskapen. Det nuvarande

världsläget och den hos alla nationer, även förbundsstaterna, ingrodda föreställningen om rustningarnas förmåga att garantera freden, har gjort, att resultatet av detta utskotts arbete hittills icke varit lysande. Det mest uppmärksammade förslaget har varit frågan om en garantitraktat. I syfte att påskynda en allmän minskning av rustningsbördorna föreslog lord Robert Cecil år 1922 med biträde från franskt håll, att instifta en särskild garantitraktat — antingen allmän eller inom vissa särskilt närliggande staters område — som avsåg att stärka förbundsmedlemmarnas skyldighet att även materiellt bistå varandra utöver vad som gäller i artikel 16. Grunden till detta förslag har varit den erfarenhet man efter fredsslutet fått av den osäkerhet och misstänksamhet, som alltjämt präglar förhållandet mellan staterna. Garantiförslaget har i allmänhet vunnit sympatier inom Nationernas förbund. Skandinaverna ha emellertid ställt sig synnerligen avvisande till tanken att i förbundets nuvarande ofullkomliga skick ge sig in på någon som helst ny allians för militära ändamål.

Vad som här i korta drag skisserats gäller alltså förbundsstaternas skyldigheter — och eventuellt kommande skyldigheter om garantiförslaget går igenom — i händelse av krigsutbrott eller krigshot.

En annan sida av förbundets verksamhet är det permanenta *fredsarbetet*, det arbete som avser att bereda jorden för samförstånd och samverkan mellan folken. I förbundets syfte ligger nämligen att på handels, samfärdselns samt det ekonomiska och intellektuella livets alla områden skapa en ny anda, åstadkomma en avspänning i de rasmotsättningar och den nationella ävlan som inom sig bär fröet till krigiska förvecklingar. Dessa preventiva åtgärder mot krig, verkställda på den fredliga odlingens skilda områden, utgöra den hittills mest vägande

delen av förbundets arbete. Detta arbete torde vara väl bekant, här må endast i största korthet några punkter antecknas på förbundets kreditsida. På det sanitära området ha betydelsefulla ting uträttats, bl. a. genom att bygga en barriär mot de smittosamma sjukdomar, som efter kriget rasat i östern. På det humanitära området kan nämnas krigsfångarnas utväxling och hemtransport genom Nansen-organisationen. Förbundet har vidare fått till stånd en konvention, som innebär samverkan mellan skilda länder för att genom straffrättsliga åtgärder och på annat sätt bekämpa den vita slavhandeln i alla dess yttringar. Man har genom effektiva åtgärder i stor utsträckning lyckats stävja de omänskliga kvinno-deportationer, som i vissa orientaliska länder ägt rum efter kriget. Det arbete som nedlagts på "österns nykterhetsfråga", opiumfrågan, visar att förbundet icke, som man är benägen tro här hemma, uteslutande är en europeisk, utan en alla världsdelar vidkommande angelägenhet. En av de mest framgångsrika åtgärder, som vidtagits på det ekonomiska området har varit hjälpen till Österrike. Att detta land på relativt kort tid kunnat hämta sig från en katastrofartad misär, kan till stor del tillskrivas Nationernas förbunds finansförvaltning.

Visserligen har förbundet även inom storpolitiken vidtagit åtgärder för att på underhandlingens och förlikningens väg förebygga oroligheter mellan folken. Om här endast påminnes om Ålandsfrågan och den italiensk-grekiska konflikten, så blir det emellertid genast uppenbart, att förbundets verksamhet i detta hänseende icke är så odisputabel som när det gäller de humanitära frågorna. Det kan väl icke bestridas, att man i förstnämnda fråga utnyttjade den fredligare partens försonliga sinnelag och i någon mån lät rättssynpunkterna vika för opportunitetssynpunkterna. I italiensk-grekiska konflik-

ten avvärjde förbundet, efter allt att döma, ett krigsutbrott, men det blev, såsom nyss sagts, en fred utan rättvisa.

Det goda Nationernas förbund utträttat i socialt och humanitärt hänseende har, så underligt det kan låta, knappast höjt förbundets anseende i den allmänna opinionen. Det har snarare kommit att bilda en sorts relief till dess oförmåga att i de stora konflikter, där det gäller krig eller fred, uppnå ett rättvist avgörande. Varje gång folkförbundet kommer med en ny årsberättelse fråga sig dess vedersakare ironiskt vad det tjänar till att beivra haremsväsendet och opiummissbruket, att lagstifta för det intellektuella samarbetet och diskutera lämpligheten av ett världsspråk, när förbundet ändå i vanmakt nödgas åse hur staterna, nu som förr, driva sitt nationalistiska intrigspel om länders och människors öden.

Men för det första har förbundet, såsom jag nyss sökt visa, *icke* varit alldeles maktlöst vid krigshot. Redan i sitt nuvarande bristfälliga skick utgör det en fredsgaranti. De underhandlingar, övertalningar och kompromisser, som äga rum när två stater råkat i delo med varandra, äro till sin natur ägnade och ha även i praktiken visat sig besitta en anmärkningsvärd förmåga att avkyla stridslusten. Om man därför subtraherar de alltför stora ord som ingingo i doptalen vid Nationernas förbunds stiftande, så kan man helt nyktert konstatera, att har förbundet icke blivit något annat, så har det i varje fall blivit en internationell fredsbörs, där förlikning och försoning stå högre i kurs än militära utvägar. Vi ha i alla fall kommit ett bra stycke, om freden — freden till varje pris — blir eftersträvat mål i den mellanfolkliga politiken.

Men detta är förvisso icke nog! Den mänskliga rättfärdighetskänslan är icke tillfredsställd och får icke låta sig nöjas med mindre än det Nationernas

förbund som föresvävat förbundstankens stora målsmän, en Rousseau, en Wilson. Detta ideal kan endast förverkligas genom att folkförbundet får *makt* — ty även för att göra rätt fordras det makt.

Det är uppenbart att Nationernas förbund, som efter allt att döma betraktas som en *quantité négligeable* i den aktuella försvarsdiskussionen, dock till sist är pacifismens enda tänkbara anknytningspunkt till ett ur fredssynpunkt så föga tilltalande företag som en ny härordning. Endast när vi tro på Nationernas förbund blir det någon mening med att ha ett försvar, först att brukas i förbundets tjänst och sedan, när och om bättre tider komma, att avvecklas av förbundet jämsides med andra länders krigsberedskap.

Huru de som *icke* tro på ett Nationernas förbund, som icke ens vilja ha någon internationell rättsordning, kunna invagga sig i förhoppningen att *något* av de nu föreliggande härordningsförslagen kan utgöra ett effektivt skydd för vårt land vid ett eventuellt anfall, må bli en sak för dem själva att söka förklara!

Det kan emellertid i fråga om Nationernas förbund icke nog ofta upprepas att tron utan gärningar är död. Särskilt ha de fredsvänner, som icke tilltro sig det radikala steget mot en fullkomlig avrustning, en oavvislig skyldighet att besegla sin relativa försvarslust med bragelöftet att arbeta på folkförbundets förbättrande.

Det har talats om förbundets universalitet, om stärkandet av småstaternas ställning och mycket annat såsom önskemål förtjänta att omfattas av en folklig propaganda. Då det av utrymmesskäl är omöjligt att här ingå på alla de åtgärder till folkförbundets förkovran, som enligt min mening borde ingå i en frisinnad fredspolitik, vill jag i detta sammanhang endast påpeka ett förhållande, som kunde vara

vårt mera allmänt beaktande än som hitintills kommit detsamma till del. Den allmänna opinionen borde bli vaken för vad det innebär att Nationernas förbund, som uppger sig vilja bryta med den gammaldags diplomaten, och införa full öppenhet i sina förhandlingar, fortfarande i en utsträckning som tilltar år från år, använder de gammaldags diplomaterna i sin tjänst. Vådan härav är uppenbar. De egenskaper som utgöra den traditionella diplomatiens största meriter, d. v. s. nitet för det egna fosterlandets speciella intressen, stå ofta i direkt motsats till den internationalism förbundet instiftats för att organisera. Läger man härtill att regeringarna — ofta förmodligen av sparsamhetsskäl — skicka ministrar som äro ackrediterade i närgränsande stater, så framstår missförhållandet i öppen dag. En minister från ett litet land, som är representant i folkförbundet, har, om han, såsom ofta är fallet, är ackrediterad hos en stormakt, en helt naturlig benägenhet att vilja stå väl i det land vars gästfrihet han åtnjuter. Detta kan i viss mån binda hans handlingsfrihet. Det minsta man kan begära av en församling, vars huvudsyfte är att göra internationalismen till en faktor i världspolitiken, borde väl ändå vara att denna icke rekryterades av förtroendemän, som ha en rent yrkesmässig skyldighet att odla patriotism som sin högsta dygd. —

Denna långa, och naturligtvis på samma gång genom sin korthet otillfredsställande överblick över folkförbundet, har synts mig nödvändig för att ange ett av pacifismens väsentliga verksamhetsområden. Vi äga icke i Sverige en *populär* propaganda för folkförbundets syfte. Det hjälper inte att våra politici då och då i sina väckelsetal göra en reverens för Nationernas förbund och skänka det sina välgångsönskningar, så länge folkets stora lager knappast vet vad Nationernas förbund är, än mindre vad

det uträttat. Vår press har inte sysslat med förbundet annat än när det gällt sensationsrykten från kongresserna och vissa sporadiskt förekommande lärda utläggningar av en eller annan rättsfråga — en lärdom som förmodligen faller på hälleberget eftersom större delen av läsekretsen knappast vet någonting om den bakgrund mot vilken specialfallet skall ses.

I England har en viss del av dagspressen kontinuerliga, systematiska, lättfattliga redogörelser för förbundets arbete. En energisk föredragsverksamhet har bedrivits. Resultatet har också blivit att där finns ett allmänt intresse för folkförbundet; man räknar med dess existens i den politiska diskussionen, både när det gäller nationella och internationella problem.

Det förefaller nu som om Frisinnade Kvinnor, med det tidningsorgan som står till föreningens förfogande skulle äga goda förutsättningar att taga upp den försummade opinionsverksamheten för Nationernas förbund. Icke minst ur den nu aktuella synpunkten, kvinnornas ställning till försvaret, skulle ett dylikt upplysningsarbete ha sin stora betydelse.

Fredsuppgifter inom det nationella försvarets ram.

OM MAN utgår ifrån att ett militärt försvar, därast det underordnas den internationella fredspolitik, ej behöver organiseras så att det, såsom nu är fallet, tjänar nationalismens intressen, så uppställer sig frågan:

Vilka önskemål och krav åligger det oss att bevaka inom det nationella försvarets ram?

Frågan kan besvaras i få ord: vi kräva försvarsväsendets humanisering och demokratisering.

Den försvarsdiskussion, som nu föres, sysslar så gott som uteslutande med de tekniska problemen, övningstidens längd, arméfördelningarnas antal och de olika försvarsvapnens inbördes rivalitet om företrädet. Det viktigaste av allt, människomaterialets anpassning i systemet, lämnas så gott som helt och hållet åt sidan.

För en liberal åskådning måste emellertid den sidan av saken framstå som viktigast. De tekniska frågorna förefalla jämförelsevis oväsentliga, så länge folkets ställning till själva systemet är så ytterst problematisk som den nu är. Vi sätta avrustning som vårt mål, javäl — men inte en antimilitarism, som genom klasstrider och klasshat sätter landets inre säkerhet på spel.

Endast ett slentrianmässigt betraktelsesätt ger det månghövdade begreppet "bolsjevism" skulden till denna antimilitarism. I själva verket torde menige mans djupa och ofta berättigade missnöje med det militära systemet och den militära moralen bära minst lika dryg andel av ansvaret. Det är en offentlig hemlighet att just våra kasärner och beväringarplatser äro plantskolor för denna form av försvarsolust.

I den mån ett militärt försvar kan anses behöfligt som ett provisorium fram emot en tryggad rättsordning bör det vara en oavvislig liberal fordran att det också anpassas efter en modern rättsuppfattning, efter tänkande människors krav på förnuft, humanitet och ändamålsenlighet.

Vi ha sett i andra länder huru det bara behövs en politisk strömkantring för att det militärväsen, i vilket den härskande överklassen såg sitt säkra skydd och värn, plötsligt vände sig till att bli ett vapen *mot* det samhälle som skulle skyddas. I vårt land, med dess geografiska och i viss mån även andliga

grannskap till Sovjetryssland, borde man vara speciellt vaken för risken. Ett impopulärt försvar är i längden intet försvar. Det är snarare en fara.

Om den kår, som handhar det människomaterial av vilket vårt land anser sig skapa ett försvar, torde på det hela taget intet annat ont kunna sägas, än att den, till följd av felaktig utbildning och inriktning, kvarlever i en antediluviansk föreställning om en maktfullkomlighet och en social särställning, som i allmänhet icke motsvaras av intellektuella eller moraliska förutsättningar. Där motsatsen är förhållandet, där en officer är vidsynt nog att lämna översitteri- och drillfasoner åt sidan, där kan han också vara viss på sina underordnades lojalitet och förtroende. Svårhanterligare är nämligen icke i allmänhet det svenska folket. De moderna tendenserna vid manskapets behandling innebär emellertid ur befordringssynpunkt sina vådor för individen, så länge ledningen uppifrån fasthåller vid det gamla systemet. Mer än en officer, som insett vad tiden kräver, har på grund av ett alltför "civilt" uppträdande blivit stäcktad i sin karriär. När man betraktar vår officerskår som en anakronism i en tid då de breda folklagren uppfostras i fackföreningsanda och internationell socialism, så vill man härmed icke lägga någon skuld på de enskilda officerarna. De äro själva offer för systemet. Varje läroverkslärare, varje folkskollärare får undervisning i pedagogik innan han tillåtes undervisa andra. Vår officerskår går till sitt värv utan denna underbyggnad. Om man med en frisinnad syn på saken inte kan finna någon anledning varför en officer skulle betraktas såsom något förmer än en folkskollärare, så önskar man naturligtvis å andra sidan inte att hans kompetens såsom undervisare skall vara mindre än dennes.

Till förutsättningarna för att man på liberal-pacifistiskt håll kan resignera inför försvarets bibehåll-

lande borde höra utredandet om förhållandet mellan officerare och manskap. Det är av vikt att få utrett, huruvida våra militärlagar och krigsrätter äro fullt tillfredsställande, när det gäller beivrande av övergrepp mot underordnade. Övertygelsen om motsatsen är nämligen så inrotad hos den stora allmänheten att saken förtjänade en objektiv belysning. Det har alltför ofta visat sig att försöken att vinna upprättelse vid påtalade orättvisor, misshandel och dylikt, inneburit större risker för den förfördelade än för angriparen.

En skumraskföreteelse, som för var och en med sinnet öppet för vår ungdoms fostran bör framstå som synnerligen farlig, är den s. k. *pennalismen*. Detta speciella uttryck för överklassråhet florerar alltså — ofta obeivrat efter vad man påstår — vid våra officerares utbildningsskolor. Den äldre årsklassen rycker om nätterna upp de yngre ur deras sängar, tvingar dem med hugg och slag att svälja råa fiskar, att krypa omkring på golvet i förödmjukande ställningar, de hålla vatten i deras sängar för att hindra dem från att lägga sig o. s. v. Vad som i allmänhet tröstar de yngre i deras martyrium är hoppet att efter något år få ge lika gott igen. Och dessa ynglingar, som gjort sina lärospån först i slavmoralens och sedan i maktmissbrukets tecken, anses lämpade att bli den svenska allmogens lärare!

*

*

*

Det ligger en uppenbar motsägelse däri, att medan alla som vittna i försvarsfrågan, även militärerna, betyga sin kärlek till freden, så ha vi en soldatinstruktion — antagen så sent som 1920 — vilken för ett rakt motsatt språk. Hos de värnpliktige och soldaterna inplantas föreställningen att freden är ett tillstånd som tillbringas i "njutningar och vällev-

nad" (se sid. 8 i soldatinstruktionen för infanteriet), och där talas (på sid. 8 i tillägget till soldatinstruktion för infanteriet), föraktfulla ord om "fredens dagar med dess id och ävlan", då man glömmer att se om sitt försvar.

Mot en dylik till dogm upphöjd verklighetsförfalskning — som framstår särskilt cynisk mot bakgrunden av världskrigets våldsdåd och fasor — måste den liberala åskådningen göra revolt. Kriget mot militarismen måste också bli ett krig mot dess terminologi. Vi ha fått nog och övernog av de militärsakkunniges fraseologi med deras under "neutralitetsskyddets" mask förstuckna krigiska propaganda. Att nedslå den anda som spekulerar i nationalism och bereder stämningen för krig torde vara en av våra viktigaste försvarsuppgifter.

En pacifistisk trevare i försvarsfrågan tycks ge vid handen att en sammanslutning sådan som Frisinnade Kvinnor — i den mån man där överhuvud taget kan vinna enighet för ett militärt försvar — bör inrikta sig på militärväsendets förborgerligande och demokratisering. Däremot förefaller det omöjligt att taga ståndpunkt till alla de minsknings-, ändrings- och påbyggnadsförslag av materiell och teknisk art, som utgöra det huvudsakliga stoffet i försvarsdiskussionen. Vi kvinnor tro ju icke, det kan ej nog ofta upprepas, på att något fristående nationellt försvar kan effektivt skydda vårt land om det anfallas av en mäktig fiende. Vi tro inte heller på kriget som en konservativ inrättning med pietetsfullt bevarade sedvänjor från forna tiders krigföring. Hinna vi ej få till stånd den mellanfolkliga rättsordning som *ensamt* kan ge oss varaktig fred, låta vi den internationella tanken kvävas medan de nationalistiska lidelserna få luft under vingarna, ja då blir det krig vi eventuellt få uppleva olikt alla föregående. Det kan inte hjäl-

pas att det är någonting gengångarartat i de röster som i dessa tider tala sig varma för kavalleri och infanteri. Vilja det "starka försvarets" anhängare vara konsekventa så måste de inse att fosterlandskärleken, därest den fortfarande skall inriktas på krigiska ideal, måste utsträckas till att omfatta även kolera-baciller och giftiga gaser!

En fråga som det givetvis från frisinnat kvinnohåll, med den vikt man där fäster vid det levande försvarsmaterialet, ligger närmare till hands att ta direkt ståndpunkt till är *övningstiden*. Vi veta nämligen hur impopulär den långa värnplikten är, hur man i alla läger klagat över de förluster i tid och pengar, studier och arbetsmöjligheter den medför. Var och en som utan partimotiv vill bilda sig en föreställning om saken, måste emellertid efterlysa den utredning, som genom *fakta* visar vilken övningstid som i själva verket kräves för att lära den erforderliga krigstjänsten. Här stå påståendén mot påståendén. De siffror man jonglerar med ha ett uppenbart tycke av att vara projektiler i partistriden. Vi tro inte att 365 dagar är lagom därför att militären påstår det, och vi ha lika liten anledning att känna oss övertygade om att de 90 dagarna skulle vara det enda saliggörande receptet. Kanske man borde, för att verkligen ta reda på den tid som åtgår för den individuella utbildningen inom militärfacket, använda sig av samma metod som lär begagnas i vissa större industriföretag — metoden att genom "experimentell psykologi" utröna den behövliga tidsåtgången för de arbetsprestationer som skola utföras? Med all den tid som överstiger medelproportionen för inlärandet av det obligatoriska arbetet, inklusive skäligt utrymme för friluftsliv, borde värnpliktstiden kunna reduceras. Dylika undersökningar kunde ha det goda med sig, att de rensade bort åtskilligt av det sisypusarbete som nu i form av mer eller

mindre befogade "handräckningar" och på annat sätt uppfylla de döda punkterna i beväringens liv. Känslan av att tiden icke slösades bort, utan verkligen användes för avsett ändamål, skulle utan tvivel bidra till att utjämna den olust och det missnöje som under den nu rådande godtyckligheten delas av snart sagt alla som bära värnpliktens tunga.

*

*

*

En företeelse som ej helt kan förbigås i en pacifistisk orientering i försvarsfrågan är de *samvetsömmas* värnplikt. Vi kunna utgå ifrån, att denna kategori för lång tid framåt kommer att vara mycket liten. Vår ungdom är praktisk och rentav en smula krass, den är inte hågad att låta sig handicapas i kampen om brödet för att fullfölja några ideal. När man framhåller faran av att man i vårt lilla land skulle gå i spetsen för en dylik aktion för individens rätt, underskattar man de ideella rörelsernas benägenhet att framträda samtidigt i olika länder. Någon ensidig åderlätning av vårt lands försvaret till förmån för krigiska grannar torde knappast behöva befaras. Fredsrörelsen är internationell liksom arbetarrörelsen, där råder en oavbruten kommunikation av tankar och idéer. Den värnpliktsvägran som framträder i ett land — i Sverige ha vi ju, om vi bortse från de av religiösa skäl samvetsömma, tillsvidare att räkna med ett unikum! — ekvivaleras genom motsvarigheter i ett annat. Blev denna rörelse allmän, så allmän att den vore en faktor att räkna med i ländernas politik, då vore världsfreden icke avlägsen. Ty där denna tendens blir handling, där den individuella reaktionen mot kriget oemotståndligt bryter sig fram, där stå vi inför det som är all fredssträvans stora mål, *den moraliska ausrustningen*, en hjärtats och förnuftets gemensamma an-

gelägenhet som är uttrycket för en personlighets
uppgörelse med sig själv.

*

*

*

Till slut en kort sammanfattning av de huvudpunkter, som tyckas mig lämpade att utgöra diskussionsbasis vid en eventuell nyorientering i fredsfrågan.

Vår uppgift synes mig vara tvåfaldig: internationell och nationell.

Den internationella verksamheten bör, tillsvidare åtminstone, inriktas på en energisk propaganda för ett verkligt folkförbund. För att bättra bristerna i det nuvarande förbundet kräves en vaken kritik från dess anhängares sida. Denna kritiks första förutsättning är *kunskap*. Frisinnade Kvinnors Riksförbund framstår såsom den för närvarande kanske enda organisation vi äga, som är mäktig uppgiften att i tal och skrift bedriva en *populär* folkförbundspropaganda landet runt. Denna propaganda måste givetvis variera efter Nationernas förbunds olika förehavanden. Såsom stabila önskemål kunna dock framhållas:

Förbundets universalitet; medverkan till alla åtgärder som från staterna kunna göras för att påskynda det internationella avrustningsarbetet; bekämpande av varje tendens till ett allianssystem, som blott vill skapa nya former för den gamla maktbalansen; fordran på att den gammaldags diplomatin inom förbundet får ge vika för en politik i folkförbundets egen anda; och sist men icke minst befrämjandet av en nationell politik, som syftar till stärkande av folkförbundets auktoritet.

De nationella uppgifterna ligga till stor del inom barnuppfostrans och folkuppfostrans område. Det

åligger oss här ingenting mindre än att söka dana en ny psykologi, en i många fall radikal omvärdering av de ideal och rättsbegrepp som under århundraden nöts in i det allmänna medvetandet. Inom denna ram faller också den nationella försvarsfrågan. Vår utfästelse att arbeta på ett förbättrat folkförbund berättigar oss att ha ett försvar — naturligtvis inte så stort som helst utan så litet som möjligt, eftersom förbundets uppgift är reducering och icke rustningsökning! Härmed följer emellertid icke att vi äro beredda godtaga den eller den härordningen som sakkunskapen förordnar ur materiella eller ekonomiska synpunkter. Vi ställa oss tvivlande till en sakkunskap som tror sig kunna dirigera framtidens krig endast genom erfarenheter från de krig som varit. Och kännedomen om stämningar och åsiktsriktningar inom folkets djupa leder kommer oss att ifrågasätta, huruvida det militärväsen, som nu går under benämningen försvar i själva verket täcker detta begrepp i hela dess vidd.

Faran för en antimilitarism som spekulerar i klasskamp avvärjes säkrast genom ett humaniserat försvar. Officerarna, vilkas ställning till manskapet framstår som ett olyckligt rudiment från en förgången samhällsordning, måste ställas i paritet med andra lärare, även på så sätt att de tilldelas motsvarande undervisning i konsten att undervisa, som kommer de civila pedagogerna till del. Övergrepp mot underordnade måste kraftigare än hittills beivras. Mot pennalismen, som ofta i militära kretsar betraktas som ett oskyldigt tidsfördriv, måste reageras under sådana former att de felande framstå i samma föraktliga dager, som de, vilka i det civila livet plåga svaga och försvarslösa. De militära läroböckerna, soldatinstruktionen m. m., böra avfattas

så, att de stå i överensstämmelse med den fredskärlek, som numera heligt bedyras från varje politisk plattform.

*

*

*

Endast några ord återstå som avslutning — de borde rätteligen ha stått som inledning, så visst som all kritik borde börja med en kritik av egna svagheter.

När vår fredsrörelse i stort sett saknar auktoritet och politisk betydelse, så ligger felet ej enbart hos våra motståndare. Det finns ingen rimlig anledning till att pacifismen skall te sig som fantasier och illusioner, när den på sin sida har den starkaste av bundsförvanter, det sunda förnuftet. När dock så är fallet, beror det delvis på att denna rörelse hitintills varit mera affektbetonad än förnuftsbetonad. Pacifismen har härigenom ofta blivit liktydig med passivism. Den har verkat försagd och klagande och ofta tett sig som den rysning vissa känsliga människor erfara vid att se blod.

Erkännas måste också, att den arbetat under ogynnsamma förhållanden. Fru Elin Wägner yttrade i ett föredrag någonting om benägenheten i vårt land att betrakta planen på en snar avrustning "som en fix idé, den där egentligen bara omfattas av borgmästare Lindhagen". Ingenting kan vara mera felaktigt. Det vore på tiden att vi såge oss om i världen och erfore att vi äro i både gott och manstarkt sällskap. Indiens väldiga folkmassor befinna sig i en aktion som i varje fall har *det* gemensamt med fredsrörelsen, att man tror på möjligheten av en seger utan våld och blodsutgjutelse. Kväkarnas skaror växa, och långt ifrån att föraktas på grund av sin "kompromissfria pacifism" åtnjuta de allmänt anseende både för sin ståndaktighet och sin storartade hjälpverksamhet. I Englands regering sitta

för närvarande män, som äro minst lika kategoriskt rustningsfientliga som våra pacifister, och det faller ingen förnuftig människa in att därför kalla dem dårar och fantaster. Den från England utgånga "conscientious objectors"-rörelsen, som i Sverige har sin enda motsvarighet i med. kand. Stig Holm, var redan under kriget anmärkningsvärd och har sedan, om jag ej är fel underrättad, ytterligare ökats.

Hitintills har i vårt land pacifismen antingen varit en konfessionsfri parallellrörelse till den politiska åskådningen eller också omfattats som ett särintresse av de politiskt indifferent. Frisinnade Kvinnors fredssignal när Tidevarvet startades kan i stort sett sägas vara det första försöket att lyfta upp denna rörelse ur dess neutralitet och flytta den in i dagspolitiken. Den får givetvis en annan pondus, om den lanceras, förklaras och försvaras av en politisk organisation med representanter i riksförsamlingen. Vad som behövs inom det frisinnade kvinnoläget är säkert intet omvändelsearbete, utan fastmer upplysning och organisation. Den bristande klarheten i fredsfrågan beror mindre på vankelmod i åsikter än på ovisshet om sättet att handla.

Vad vi behöva är en pacifism som inte bara med fjärrskådande ögon spejar efter framtidens möjligheter, utan som även på de aktuella samhällsfrågorna anlägger den helhetssyn, som betingas av en målmedveten fredsaktivism. En sådan politik skulle inte bara tillföra våra skilda pacifistiska strömningar avsevärd stadga, utan också kunna utgöra den kärna kring vilken allt större skaror kunde samlas under Frisinnade Kvinnors banér.

ÖGONBLICKETS KRAV

Av ELIN WAGNER.

Sedan när är det ett brott att förklara krig?

EN SCHWEIZISK militärförfattare, H. Stegemann, har nyligen i ett stort militärhistoriskt arbete över Tysklands och Frankrikes gemensamma krigshistoria berört den s. k. krigsskuldfrågan. Efter att ha framlagt sin åsikt att Tyskland av skickligare grannar sommaren 1914 lät sig manövreras fram till den position, då det tvangs att utfärda krigsförklaringar åt höger och vänster och alltså formellt sett bli angripa, besinnar han sig på att han är i färd med att försvara Tyskland för en handling, som ur hans synpunkt strängt taget inte behöver något försvar. Och han utbrister: förresten, sedan när är det ett brott att förklara krig?

Denna ur en krigshistorikers hjärtas djup framprungna fråga kunna vi icke besvara med ett exakt angivande av dag och stund. Men vi veta, att denna förändring i åskådningssättet har ägt rum. Kriget har från att vara ett tillåtligt och självfallet politiskt medel i en statsmans hand förvandlats till ett icke tillåtligt. Den charmantaste gestalten att utfärda krigsförklaringar har förvandlats till en straffbar, en fördömlig handling. Folken betrakta nu endast nödvärnskrig såsom tillåtliga och rättfärdiga, ett bevis därför är, att de kalla alla sina rustningar för försvar.

Detta betyder i själva verket att en stor omvälvning är i gång. Vi skola icke låta cynikern inom oss eller i vår närhet övertyga oss om, att detta endast

betyder att statsmännen och deras press måste lägga om sitt ordval för att i varje särskilt fall få folken med på önskvärda rustningar eller önskvärda krig. Så snart denna uppfattning hunnit fullkomligt genomsyra massorna och bli en levande sanning för dem, måste den bli den utslagsgivande. Det vill säga: på ett villkor, att massorna förstå att försvara sina demokratiska landvinningar. Krigets öde hänger så tillvida samman med demokratiens, att demokratiens förfall skulle betyda dess blomstring på nytt.

I den nyvärdering av kriget som pågår, visa folken att de intuitivt, aningsvis, förmå att följa och tyda livets egna tecken och anvisningar. De vända sig från denna kampform såsom icke längre tidsenlig, ändamålsenlig eller tillbörlig. Och de ha rätt, de ha mera rätt än de historiker, som bevisa krigets nödvändighet och outrotlighet med det faktum att det hittills varit oskiljaktligt med i varje fall den vita rasens historia. Ty det historiska följdslutet fordrar, att vår tid bör använda en umgängesform mellan folken, som är lika självfallen, lika användbar, då det gäller att avgöra svävande frågor och tvister som de forntida krigen voro det i förhållande till sin tid. *Men denna de forna krigens moderna motsvarighet är icke det moderna kriget.* Det står på ett helt annat sätt i revolt till vår tid och dess livsföring än forntida krig till sin tid. Utvecklingen, om den vore konsekvent, skulle därför på denna punkt fordra nya metoder för de uppgörelser, som nödvändigtvis måste äga rum mellan folken.

Utan tvivel leder också själva historien fram mot en gradvis avveckling av krigen. Utan tvivel äro också de flesta moderna människor fredsvänner så till vida, att ett dylikt framtidsperspektiv för dem vore glädjande, icke avskräckande. Begära vi däremot av en fredsvän, att han skall vara fredsaktivist, själv arbeta eller offra något för att förverkliga

detta framtidsperspektiv, då ha vi redan att göra med en betydligt mindre skara. Att icke ens alla kvinnor höra till den, behöva vi ju icke konstatera, det är påfallande för var och en. Däremot skulle vi med säkerhet kunna våga det påståendet, att de kvinnor, som slutit sig tillsammans inom Frisinnade Kvinnor, allesamman äro aktiva fredsvänner.

Om författaren till denna framställning i fråga om metoderna skiljer sig från andra aktiva fredsvänner och bland dem även till viss grad från fru Mia Leche, vars fredsarbete jag sedan många år tillbaka följt med stigande uppskakning, så beror det väl på skillnaden i uppfattningen av situationen just nu. Ut från olika erfarenhetsområden ha vi skild uppfattning om dess grad av mognad, om längden eller kortheten av den arbetsfrist, som är oss given före en ny krigskatastrof, om innebörden av en sådan katastrof och möjligheten för ett ensamt land att med hjälp av krigsberedskap undgå den. Har man olika uppfattning av situationen, måste man också ha olika uppfattning av dess fordringar, det är helt naturligt. Men så visst som vi alla äro nödgade av vår plikt känsla att arbeta, så visst skola vi också kunna arbeta i bredd med varandra, var och en med sin insats.

Till de punkter, om vilka vi äro ense, torde höra den, att detta fredsaktivistiska arbete kräver en helt annan och mera behärskande plats på frisinnade kvinnors idéprogram än vad som hittills varit fallet. Det finns en våldsam motsättning mellan ett samhällsdanande arbete på lång sikt, och det anarkiska yttre förhållande som hota detta samhälles egen existens. Denna spänning löses för oss endast genom att vi sätta in den kraft vi ha till förfogande på båda fronterna, på det inre och det yttre fredsarbetet.

Nu i dag.

Den enda handling, som enligt min uppfattning möter situationens allvar med ett eget lika stort allvar är det fullständiga avståndstagandet, *nu, i dag*, från allt vad militärväsen, allt vad krigsberedskap heter.

Det kan måhända tyckas att jag ut från den uppfattning jag nyss bekänt, att den historiska utvecklingen pekar hän mot krigens avveckling, kunde vara nöjd med att låta tiden arbeta för oss, nöjd med att icke motarbeta den, nöjd i vissheten om att det svenska folket säkerligen icke skulle bli efter i denna utveckling eller ett hinder för den. Men därför att tidens logik fordrar krigets avveckling, äga vi ingen trygghet, att denna avveckling skall ske, medan tid är eller på rätta sättet. Den mänskliga historien gömmer på en djup illogik, på mångt hårt bestraffat trots mot rättfärdighetens och klokhetens bud (mellan vilka i grunden ingen åtskillnad kan göras), Och inom det sammansatta väsen som kallas mänskliga, finnes både drift till skapande och drift till förstörelse, lust till liv och lust till självförintelse. Under en efterkrigstid som denna få de nedbrytande tendenserna större makt, och det oeffterrättliga draget i människosjälen sväller ut till en mäktigare ström, vill ta ledningen, därför att viljan till liv och uppbyggande liksom förmågan av översikt och värdering förvirras och försvagas.

Detta är icke ett på måfå utslungat påstående. Tillståndet i Europa efter kriget vittnar om dess riktighet. Till följe den lydaktighet, som var deras förbannelse, höllo folken ut med kriget in i det orimliga och överansträngde sig. De äro trötta. Den trötte väljer av två ting det lättaste. Och det är lättare att rulla stenen neråt än uppåt. Lättare att ge efter för nedbrytande sjunkande tendenser än att resa sig och segt genomföra ett återuppbyggnads-

arbete. Det är lättare att släpa på gamla vanor än bryta med dem och slå in på de nya vägar, som ögonblicket kräver. Kriget var helt enkelt för mycket. Efterkrigstidens historia visar hur pass allvarliga rubbningar det åstadkom i det mänskliga själslivet, för att hålla oss till det primära. Den som ser på Europa ute ifrån, bör säkerligen komma till den slutsats, att vi, det moderna Europas människor, förlorat handlaget med livet, förmågan att använda livet, att hålla i schack det oeffterrättliga, det irrationella draget hos oss. Man kan på denna punkt pröva individ efter individ av dem som genomlevt kriget. Krigets efterverkningar skola alltid visa sig, hur väl än individen söker gömma sin sjukdom.

Betraktar man de europeiska folken som individer, skall denna osäkerhet, denna oförmåga att behärska den perversa lusten till självförströelse, skall bristen på ögonmått och omdöme visa sig i jätteförstoring. Europa har på varje tänkbar punkt handlat mot sina egna intressen. Det har vägrat inse och erkänna sin förändrade och försämrade ställning till resten av världen, vägrat inse den ödesgemenskap som är en följd därav. Dess småkonungar med olika titulaturer ha fört en retsam och hatfull provinspolitik, ägnad att förhindra Europas tillfrisknande, att ytterligare markera sönderbrytandet av den ekonomiska enhet som vi avgöra med eller mot vår vilja.

Tendenser till begynnande psykiskt tillfrisknande saknas visserligen icke. Den engelska arbetarregeringen är väl den som hittills gjort den redligaste ansträngningen att föra in en ny politik i Europa. Vänstersegern i Frankrike ger oss rätt att hoppas att England skall vinna bättre gehör för denna uppfattning även på kontinenten. En ny orientering i Frankrikes Rhenpolitik kan betyda en avspänning i Tyskland och bilda den psykologiska grundvalen för lösningen av skadeståndsfrågan. Kanske kunde man

lita på, att vilja till hälsa långsamt skulle sätta sig igenom, *om inte viljan till undergång i sin hand hade det farliga vapen som kallas den moderna krigsberedskapen.* Och det är tillvaron av detta sig ständigt fullkomnande förstörelseinstrument i en vacklande och osäker värld, som gör situationen så riskfylld, och som ger ärendet dess brådskande natur.

Europa är begåvat med en rad nationella och ekonomiska intressekonflikter. Det är rikt på förstklassiga krigsorsaker, men det har icke råd eller lägenhet att föra krig, att på den vägen experimentera sig fram till en bättre fördelning av makt, kol, järn eller säd, eller en riktigare reglering av sina gränser. Samtidigt tränger missnöjet fram mot en förändring, en ny reglering i Versaillesfredens ställe. Det är denna situation med å ena sidan rikliga orosanledningar i en psykiskt förgiftad atmosfär, å andra sidan omöjligheten av att reglera dem med krig, försåvitt Europa vill rädda en framtid åt sig, det är detta som gör den tid vi leva i livsavgörande. Men varje enskilt lands ställning är lika farlig som världsdelens. Därför är det oss ingen hjälp att vårt läge är isolerat. Och även om vår krigsberedskap verkligen vore vad den kallas med ett skönmålande uttryck, ett försvar, så måste vi ändå stå och falla med Europa.

En tydlig handling.

Situationen, så uttydd, fordrar de yttersta ansträngningar från deras sida, som företräda livsviljan och motståndet mot förstörelsen. Ingen handling synes då tillräckligt tydlig mer än den att avsvärja varje delaktighet i krigväsendet.

Inom alla länder finnas grupper, som företräda denna uppfattning av situationen och dess krav, och som söka vinna allt flera anhängare i den medvetna

strävan att dessa fläckar på Europas karta skola utvidgas och slutligen flyta samman till en enhet. Att varje grupp främst vill påverka sitt eget land till ett sådant avståndstagande, låt vara ensamt, om det är nödvändigt, betyder icke något underkännande av den grandiosa tanken på Nationernas förbund. Det betyder icke heller ett förkastande av det nuvarande Nationernas förbund såsom ett instrument för världsfreden.

Det finnes många sätt att arbeta för Nationernas förbund. Enligt min mening kan ett enskilt land icke ge Nationernas förbund ett större krafttillskott än genom en sådan handling av passionerad fredsktivism.

Ett sådant absolut ställningstagande mot krigsberedskapen är tillsvidare blott en demonstration och får såsom sådan ett visst sken av vara billigt. En långt mödosammare position ha de valt, kan man säga, som påtagit sig uppgiften att i den praktiska politiken med de möjligheter som just nu äro för handen praktiskt lösa vår försvarsfråga. Men detta sken av tom demonstration och lättköpethet måste tagas och bäras. Lätt köpt var denna åskådning icke, och icke heller är den fri från ansvar därför att den i dag icke bestämmer det yttre direkta avgörandet i riksdagen. Tvärtom, det är ett stort ansvar att kasta in en sådan tanke i diskussionen. Men det finns ingen återvändo. Den tid är förbi, då vi kvinnor kunde i största allmänhet kalla oss fredsvänner. Vi måste ta ställning till den aktuella situationen efter bästa samvete. Det största ansvaret, det som icke kan tagas, är här att icke besluta, att icke handla.

erbjuda att dessa läskan på Europas kärna skola
utvidgas och skiljas till en enhet
Att varje grupp främst vill påverka sitt eget land
till ett sådant avsnittsändande, till ett ensamt om
det är nödvändigt betyder icke något underkännande
av den franska tanken på Nationernas förbund.
Det betyder icke heller ett förkastande av det nylig-
stade Nationernas förbunds såsom ett instrument för
världsfredens bevarande. Det betyder endast att man
bedömer många sätt att arbeta för Nationernas
förbundskänslighet, men ingen kan ett enskilt land
lida för Nationernas förbund ett större kräftigt kost
än genom en sådan handling av passionerad, frek-
vent, och genom en annan vägen till fredens
förverkligande. Ett sådant absolut vållningsgånge mot krigs-
beredskapen är att vidvarit blott en demonstration och
föreläsningar sådana som vi ser i en billigare för-
hållning mot de möjligheter som just nu äro för
handen, praktiskt försöka försvärstgå. Men detta
skan se som demonstration och tillkämpas, måste
tagas och påstås. Ett köp är denna skedning
icke, och icke heller är den för från ansvar, därför
att de som äro icke bestämmade det ytterst dricka av
görandet i riksdagen. Tyvärr, det äro ett stort
ansvar att kasta in en sådan tanke i diskussionen.
Men det finns ingen återvändo. Den id är förlorad,
och vi kvinnor kunde i största allmänhet kalla oss
fredsvänner. Vi måste ta ställning till den aktuella
situationen efter bästa samvete. Det största ansvaret
det som icke kan lagas, är här att icke besluta att
icke handla, på som något tillkännat för något gill
förhållande i världskriget eller något annat

BRÄNNANDE FRÅGOR

Skrifter utgivna av Frisinnade Kvinnors Riksförbund

N:o 1.

Valutafrågan

Av Professor *Eli F. Heckscher*

Pris Kr. 1:—.

N:o 2—3.

För och emot förbudet

Av Redaktör *Carl Ekman* och Med. D:r *Ivan Bratt*

Pris Kr. 1:50.

N:o 4.

Skolreformen och ungdomen

Av *Anna Whitlock*

Pris 75 öre.

N:o 5.

Ett nytt försvar

Av *Mia Leche* och *Elin Wägner*

Pris Kr. 1:—.

N:o 6.

Människoskolan

**Några reflexioner om skolreformens inre
motsägelse**

Av *Emilia Fogelklou*

Pris 75 öre.

Frisinnade Kvinnors Riksförbund avser att efter här nämnda skrifter ytterligare fortsätta serien varvid olika aktuella spörsmål komma att behandlas av sakkunnigaste personer.

SVENSKA ANDELSFÖRLAGET

PRIS 1 KR.

7123:3